

ԻՐԱՎՈՒՆԿ

ԻՐԱՎՈՒՆԿ ԱՉԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒԻ ԱՄԵՆ ԶՈՐԵՔԻՇԱԲԻ ԵՒ ՀԱՐԱԹ

Գովարդոյ համար Տարեկան 12 ֆր. » » Վեցամսեայ 6 ֆր. Արտասանման համար (Երկու քիւր մեկ ծրարով) Տարեկան 14, վեցամսեայ 7 ֆր. Ամերիկայի » 2.60 տղ. վեցամս 1.50 ԿԱՆԽԻՎ ՎՃԱՐՆԵԼԻ	Համակ դրամ եւայլն դրկել հետեւեալ հասցեով ԽՐԱՎՈՒՆԿԻՆ «ԻՐԱՎՈՒՆԿ» ԼՐԱԳՐՈՅ. — ՎՍՈՆԱ (Պուլկարիա) Редакция на ВѢСТНИКЪ „И р а в у н к ъ“ ВАРНА (България)	Խոնազրուքեալ ուղղեալ գրութիւնք եւ չեն դրկուիր եւ յարմար դասուած ներք լինայն կը հրատարակուին աւ րուշովին կամ մասամբ: Պակուցման տղը 20 ասնքիւ. երե վեկ աւելի անգամներու համար 20 0/0 զեղչ կը չենի:	Խոնազրուքեալ ուղղեալ գրութիւնք եւ չեն դրկուիր եւ յարմար դասուած ներք լինայն կը հրատարակուին աւ րուշովին կամ մասամբ: Պակուցման տղը 20 ասնքիւ. երե վեկ աւելի անգամներու համար 20 0/0 զեղչ կը չենի:
--	--	---	---

ՈՐԲԱՆԱՄՆԵՐԸ

Աղետն ու գոգապիւծութիւններ
գիշակներն ու նման կը հալածեն
Մայր Հայրենիքը անյիշատակ
դարերէ ի վեր: Չէ եղբւր տարի
մը ծայրէ ծայր, որ Աստուծոյ գը
թոտ նայուածքին հանգիստի այդ
ժողովուրդը և ազատ շունչ քա
չէ: Այս տարի քուրդը, միւս տա
րի թուրքը և միւս տարի Աստուծո
յնք կը հալածէ բազմաշարժար այդ
ժողովուրդը, որոյ կեանքը համա
կերպող մարտիրոսութիւն մը կը
դառնայ, օրէ օր անդամատուղ,
օրէ օր հիւժող ու մաշող:

Սրածուծութիւնն ու սով Հայաս
տանը կը դատարկեն Քիր առաջ
ուծերէն և հոն կը ձգեն ժողովուր
դին կմախքը, մերկ ու նոթի: Ըն
դարձակ երկիրներ, ինչ ու ձոր
որբերով կը լեցուին, որոնք «հաց»
կաղաղակեն. կը մայրն մայրակո
րոյս գառնուկներու պէս և Աս
տուծ վերէն լուռ հանդիսատես
կը դառնայ այս սրտաճմրկ տե
սարանին:

Երեւելայինցէք առայդ ու կայ
տառ տղերներ, պատառուն հան
գերձներով կիսամերկ ու բոպիկ ու
ահա կունենաք ապագայ հայու
թիւը: Հայութիւնը, զոր յանձին
այդ որբիկներու մուրացիկներ Ը
րբ են այսօր Աստուծոյ ու տա
րբը զինուկեցելով գուցէ խել մը
օտար թելադրութեանց հետ, վեր
ջապէս երկիրք ու երկիր Կրեա
դարձուցեր են այս հէգ արարած
ներէն:

Այս յուսահատ ու լքուած վի
ճակին մէջ է, որ որբերուն հա
մար չկամութեան անապատին մէջ
ովտախ մը կը դառնայ Որբախը
նամներու գոյութիւնը և յոյս կը
ներշնչէ անոնց:

Ու այսօր այդ որբախնամներն
են, որ յանուն Հայաստանի անմեղ
գառնուկներուն հաց կը մուրան
Պուլկարիա, Եփրատուս ու Ամերի
կա արտասահմանի ամեն դասա
կարգի հայերէն, որոնք կրնան օ
ժանդակել, եթէ ուզեն:

Որբերը կուսակցութիւն չունին,
դասակարգ չունին, անոնց ամեն

քն ալ մեր գաւակներն են հացի
կարօտ ու մերկ Հարուստը շատ
գիւրաւ իր այդ գաւակներուն հաց
կուտայ, եթէ միայն գիտնայ ճշը
մարիտ վայրիքի արժէքը: Կրնն ու
խաղ. ասոնք գուցէ հեշտօրօր
քուն ու ժամանցներ պատրաստին
իրեն, բայց երջանկութիւն, սրտի
գոհունակութիւն. երբէք, Այդ եր
ջանկութիւնը ծախու գնած պիտի
ըլլայ միայն այն տոնն, երբ իր
նուէրներով իր գաւակները մօտա
լուտ մահուրէն ազատելու գոհու
նակութիւնը զգայ: Ի՞նչ մեծ հա
ճոյք, պղտիկէ մը ուրախութեան
ծիծաղներ խել ու անոր կլորիկ
դէմքին վրայ տեսնել հրախառն
տութեան չը բացատրուած բայց
յստակ ու պարզ արտապայտումը:
Արհեստաւորն ալ շատ դիւրու կը
մասնակցի այս գերազանցապէս վը
սեմ նուիրատուութեան, եթէ մի
այն գիտնայ թէ այլօրի չոգիհե
լուն մէջ չէ, որ իր ցիշտեր պիտի
ընդարմանան ու սփոփուին: Ճիշ
մարիտ սփոփանքը այդ պղտիկե
րուն օգնութիւն ձեռք կարկառե
լուն մէջ է:

Մեր որբիկները հաց կ'աղադա
կեն, հաց. կը լսէք, կտոր մը
հաց, որ իրենց գոյութիւնը ա
պահովեն և ապագայ հայութիւնը
կազմեն: Այս ազգապիւծ թող սոս
կացիէ մեզի ամեն անգամ, որ
մենք այդ թշուառութեան հակա
պատկերն ըլլալով, կը մխրձունք
զեղխութիւններու մէջ: Ասի
կա ազգային մեծ սուգ մըն է
և հաճի Բաւաքոյի դռները, որ
մօտ է բացուելու, մեզ համար
այնքան տոնն պէտք է գոց մնայ
որքան մեր որբերը կը հեծեն ու
կաղաղակեն. հաց հաց:

Որբախնամ բնկերութիւնը՝ ո
րոյ յարտարարութիւնը հրատարա
կեցիք մեր անցեալ թուով, կու
գայ մեզ յիշեցնել մեր այս նուի
րական պարտականութիւնը: Որ
քար սիրտն է, որ պիտի մերժէ
իր գաւակին պատառ մը հաց հա
յութիւնը հարկը. որբապատնե
րու տխուր վճռին պիտի տրժա
նանան աղպիսիներ:

Որբերը կուսակցութիւն չունին.
գասակարգ չունին: Վասպուրական
նի մէջ 400 մարդ թրքցիք են: Հոն
տառնակի հազար որբեր ունինք.
չը թողունք որ անտէք ալ կոր
սուին: Վասպուրականի հայու
թեան անկեղծութիւնը կասկածի
տակ զնոյնք գուցէ սրտովին ու
զին փճացումն այդ որբիկներուն:

որոնք վաղը Հայաստանը պիտի լե
ցունեն. մինչդեռ իրենց համար
ի հարկէ ի հաշիւ մեծ կառավարու
թեան մը Հայաստանը պէտք է
գաւառիկի Հայութիւնէն:

Բայց չէ՛, մենք պէտք է հըս
կենք մեր գաւակներուն վրայ: Հոգ
չէ որ ասոնք վերաբերին այն մեծ
գաւառին՝ Վասպուրականին՝ ուր
եթէ 400 մարդիկ թրքցիք են —
ինչ որ ամեն տեղ կրնայ պատա
հիլ և ասով կասկածի տակ չիլ:
Նալ ամբողջ նահանգի մը հայու
թեան անկեղծութիւնը — ուր եւ
ալ դարձու և ժամանակի մէջ
բիւրուաւր ծաղիկներ բուսեր եւ
ճիւղացուցեր են ի՞նչ մեր հերոսա
յին պատմութեան էջերը եւ թէ
մեր գրականութիւնը, վաղդէին
ու Աւետիսեանին քովիկը ինչու
չը գնենք խրիմաններ, Սրբանձ
աւանցներ, Տ. Սարգիսեաններ,
Շահիններ, Ոսկան Նազարներ,
Ճանկիւղեաններ եւայլն եւայլն:
Ի՞նչու չը տանք այդ պատմական
հանուններուն իրենց արժանաւոր
տիտղոսը, իսկ Աղէքսանդրաբոյ
ցին որի՞ քով գնենք. . . և ի՞նչ
տիտղոս տանք:

Չէ՛, բաղդախնդրութիւն պէտք
չէ. . .

ՊԱՏԻՈՑ ԱՏԵԱՆԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՌ Պ. ՎՍՐԴՈ

Պ. Վարդոյ ըմբռնումով յեղափոխա
կան կուսակցութիւն մը կարող է իր
կուսակցութեան չը պատկանող անհաւա
ններ արտասուելու եւ գործին պատաս
խանատուութիւնը վրայէն նետել, յայ
տարարելով թէ ասիկա համոզու մի խն
դիր է:

Ու չաղիր ընթերցողը առաջին ակ
նարկով պիտի տեսնէ այս ձախարհ տը
րւամարտութեան սխալները: Հաւաքա
կան մարմիններ իրենց արդարութեան
օրէնքները ունին որոնք չեն հիմնա
պէս տարբերի անհաւանները կառավա
րող օրէնքներէն:

Անհատ մը իր մէկ ծանօթին նկատ
մամբ կրնայ երկու ամսակ վատ համո
զում գոյացնել: Նախ անոր վատ ա
րարքները երբեք մը յսկով եւ երկ
րորդ այդ արարքներու մասին ձեռքը
անհրաժեշտ ապացոյցներ ունենալով:
Առաջին պարագային, խելքը գլուխը
մարդ մը չի համարձակիր հրապարա
կաւ ուրիշ մասին վատ խօսիլ, որով
հետեւ կը մտածէ թէ գուցէ իր համո
զում մը սխալ հիման վրայ հաստատուած
ըլլայ քանի որ ձեռքին մէջ որոշ ապա
ցոյց մը չունի, ալ ուրիշն իմանա

լով միայն համոզում գոյացուցած է:
Իսկ երկրորդ պարագային, այսինքն
երբ ուրիշին վատութեան մասին յայտ
նի, որոշ ապացոյցներով զինուած է,
հոգ չընէ, իր գիտցածը հրապարակ
հանելու: Բայց երկու պարագային ալ
սա՛ ստույգ է որ զրոյց մը հրապարակ
հանող անհատը պարտաւոր է համար
տալ Արդարութեան Ատեանին առջեւ
եւ իրմէ կը պահանջուի հաստատել իր
հրապարակ հանած խօսքերը, հակառակ
պարագային կը պատժուի Արդարու
թեան ձեռքով: Այս պատիժը տնօրին
ուած է բարոյական սկզբունքի մը վը
րայ: Այդ բարոյական սկզբունքն ալ
սա՛ է որ մարդիկ իրաւունք չունին
իրենց ընկերին վնասելու: Մէկու մը
նկատմամբ առանց ապացոյցի չար խօ
սիլը՝ անոր վնասել ըսել է: Ոչ ոք ար
տօնուած է ըսել թէ ինքը պարտաւոր
ուած չէ իր բաժին կամ գրածին ա
պացոյցը ներկայացնելու, թէ իր անձ
նագէտ համոզումը ըլլալը կը բաւէ եւ
այլ: Օրէնքը ասանկ խօսքեր չընդու
նիր: պատճառը շատ պարզ է. եթէ այս
թույլտուութիւնը չնորսուելու ըլլայ, ան
տոնն ամէն անխիղճ մարդ անձնական
հաշիւներէ թելադրուած, պիտի կրնայ
ընկերը վատահամբաւ ու անոր վար
կին մնասել:

Ինչ որ ճշմարտութիւն է անհատնե
րու աշխարհին մէջ, ճշմարտութիւն է
նաեւ հաւաքական մարմիններու հա
մար: Բարոյական սկզբունք մը, իր
վերացական առումով, երկրի, միջա
վայրի, ժամանակի կաշկանդումներէն
զերծ է:

Կառավարութիւններն ալ ունին ի
րենց ուրոյն ատեանները յանցաւոր
պաշտօնեաները դատելու համար: Ո՛չ
մէկ կառավարութիւն կարող է լոկ
անձնական համոզումով իր մէկ պաշ
տօնեան պատժել: Թէ՛ քաղաքական
թէ՛ գիւնտարական իշխանութիւնները
ունին իրենց զանազան աստիճանի ատ
եաններ: ամբաստանուած անձին մի
ջոյ կը տրուի ինքզինքը պաշտպանե
լու աստիճանով իրարմէ բարձր գնա
ղան ատեաններու առջեւ: Ընդունուած
է որ, մարդկային ակարութեամբ, կիր
քը եւ ասելու թիւնը կրնան շատ ան
գամ արդարութեան գոնէն ալ ներս
մանել եւ զանի մոլորեցնել: այս պատ
ճառաւ ահա հաստատուած են մէկէ ա
ւելի ատեաններ, որպէս զի եթէ մէկը
սխալի կամ մոլորի, ուրիշներ անոր
թերին ուղղեն ու անխառն զրկանք մը
չըլլայ ամբաստանուածին:

Յեղափոխական կառավարութիւն
ներն ալ սեռակ մը կառավարութիւն
ներ են: Անոնք ալ ունին իրենց զա
նազան աստիճանի ատեանները: Երբ
իրենց մէկ ընկերը յանցանքով մը կամ
բաստանութի՛ կը դատեն զանիկա եւ
դատավարութեան ատեն կը պահանջեն

ամբաստանիչն յայտնի ապացոյցներ : Մեր կազմակերպութեան մասին խօսելով, ամբաստանեալ մը երբ իր պատկանած մասնաճիւղին վճիռէն դժգոհ է՝ կարող է դիմել իր չըջանալի նահանգային վարչութեան, եթէ դարձեալ դժգոհ է՝ կեդր. վարչութեան եւ ամենէն վերջին պարագային՝ պատգ. ընդհ. ժողովին որ ամբողջ կուսակցութեան գերագոյն մարմինն է եւ որոշ վճիռը վերջնական է : Չէզոք ժողովուրդը կամ տարբեր կուսակցութիւն մը իրաւունք չունի հնչակեան Պատգ. Ընդհ. ժողովի վճիռին միջամտելու, ճիշդ ինչպէս որ երբ ֆրանսական կառավարութիւնը Տրէյֆիւս մը կը դատէ, Անգլիա կամ Գերմանիա չեն կրնար միջամտել : ան առհասարակ արդարութեան տեսակէ մը անխիշտութիւն պիտի տիրէր աշխարհի վրայ :

Բայց խնդիրը հիմնապէս կը փոխուի երբ կուսակցութիւն մը ո՛չ թէ իր մէկ ընկերը՝ այլ տարբեր կուսակցութեան մը կամ չէզոք ժողովրդին պատկանող անհատ մը կ'ամբաստանէ : Այն առեւտրային ամբաստանող կուսակցութիւնը օրէնքով պարտաւոր է Արդարութեան ատենին առջեւ իր ապացոյցները ներկայացնել, ճիշդ ինչպէս որ եթէ ֆրանսական կառավարութիւնը ելլէ Գերմանիան արատաւորէ՝ պատասխանատու կը մնայ իր վատահամբաւութեան համար, այն պատճառով ֆրանսեան նկատուելով մէկ ամբողջութիւն, կը վնասէ իւր ուրիշ մէկ ամբողջութեան, Գերմանիային :

Եթէ Պ. Արփիար դաշնակցական եղած ըլլար եւ իր վրայ ծանրացած ամբաստանութիւնը աստիճանաբար մինչեւ դաշնակցականաց ընդհ. ժողովին առջեւ քննուած եւ իրեն դէմ վճիռ արձակուած ըլլար, դաշնակցութիւնը ո՛չ ժողովրդին ո՛չ ալ հնչակեան կուսակցութեան առջեւ պատասխանատու մնացած կըլլար : Բայց որովհետեւ Պ. Արփիար հնչակեան է, այսինքն տարբեր ամբողջութեան մը կը պատկանի՝ այս պատճառաւ դաշնակցութիւնը պարտաւոր է Պատեոյ Ատենին մը ներկայացնել իր ապացոյցները :

Իսկ թէ ինչո՞ւ ժողովրդին մէջէն, չէզոք տարբերէ ատենին մը կազմել կուզուի, ասիկա ալ անոր համար է որ «մարդկային տկարութիւնէ յառաջ եկած կիրքեր եւ ատելութիւններ արդարութեան դռնէն ներս չի սպրդին» :

Հիմա հասկցա՞ք, Պ. Վարդօ, թէ ինչո՞ւ քանի մը «ոգորմելի» արդարասէրներ Պատեոյ ատենին կը պահանջեն եւ թէ ինչո՞ւ «Դաշնակցութեանդ արդէն համոզուած ըլլալը» շատ տկար պատրուակ մըն է արդարութեան ճանկէն խոյս տալու համար :

Եթէ դիպուածով այս յօդուածիս պատասխանել փորձէք, չըլլայ որ սխալմամբ հայտնէք, զի հինգսուն ճշմարտութիւն մըն է որ «Հայհոյանքը պատառխան չէ» :

ՀԵՉԱԿԵԱՆ ՄԸ

ԹԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՈՐԸ

ԱԿԱՆՏԵՍԻ ՄԸ ՊԱՏՄԾՆԵՐԻ

Ապրիլ 24ին ֆրանսացի երկրաչափ մը Լէօն անտաւմը՝ Մարսիլիա հասաւ Թրանսվալէն : Այդ երիտասարդը որ հաղիւ 30 տարեկան է հինգ տարիներէ ի վեր փրէթորիա կը բնակէր, ուր ճարտարուեստական գործարանի մը պէտէն եւ միեւնոյն ժամանակ Գրէօզէյի ներկայացուցիչն էր :

Օրագիրներու թղթակիցները՝ նորեկին հետ տեսակցութիւններ

ունեցան պէտք եղած լուրերն իրենց ընթերցողներուն ներկայացրնելու համար : Լէօնի պատասխանները հետեւեալներն են եղեր .

—Ես՝ իմ ընկերիս օգնութեամբ փրէթորիայի բերդերէն մին շինեցի, եւ ծանօթացայ Ժուլէն գործարարին հետ որ ինձ շատ համակրութիւն ցոյց տուաւ : Ծանօթացայ նոյնպէս շատ մը Պօէր սպաններու հետ :

Պատերազմը սկսելուն պէս ես Պօէրներու բանակին հետ մինչեւ Լէտիսմիթ գնացի : Ես ոգեւորուած էի այդ փոքրիկ ժողովրդեան դատին համար, որ ամբողջ բրիտանական կայսրութեան դէմ կը մարտէր, ինչպէս նաեւ եւրոպական պետութեանց անտարբերութեան ընդդէմ :

Ես անպաշտօն չեղաւոր Լէտիսմիթ գնացի էի, պարզապէս անոր համար որ զօրավար Ժուլէնը իմ վրայ վստահութիւն ունէր, ես այնտեղ թնդանօթիկը կարգադրելով եւ զետեղելով կըզբաղէի :

Կը յիշէք թէ մեծ թնդանօթ մը վտանգուեցաւ Անգլիայի ոգմէ կրած յարձակումներէ, ես փրէթորիա փրօշտարձայ զայն նմոգելու համար, վասնզի փրէթորիայի մէջ երկու մեծ գործարաններ կան զէնք շինելու համար, որոց ամեն մէկին մէջ 500 գործարարներ կան : Երբ թնդանօթը նորոգուեցաւ զիս Գրանտէ զօրավարին քով զրկեցին, որ մեծ թնդանօթ մը կուզէր՝ ես միեւնոյն անոր մեծ թնդանօթը զրկելու, վասնզի եթէ երբէք պէտք ըլլար տեղի տալ, շատ դժուար պիտի լինէր թնդանօթը փախցնել :

Մենք Գրանտէի երկու ժամ հեռու կը գտնուէինք, ուր Պօէրները բանակած էին, ես անոնց քով գացի : Վիլպուա-Մարէօլ զննապետն ալ հոն կը գտնուէր, նոյնպէս անպաշտօն կերպով Մինք քաղաքին ռաբակոծումը կարգադրեցինք : Երբ մեծ թնդանօթը ըսկաւ որոտալ, Անգլիացիք սկսան լնոր վրայ դարձնել իրենց կրակը, ես հասկցայ որ ատով անոնք կուզէին մեղ արգելիլ քաղաքին վրայ կրակ թափելու, անոնք մեր վրայ կուղղէին իրենց կրակը, մենք աւանց իրենց ուշ դարձնելու քաղաքին վրայ կը զրկէինք մեր ռումբերը : Վասնզի հոն բազմաթիւ բը նակիշներ գտնուելով կրնային զինւորական իշխանութիւնը ստիպել քաղաքն յանձնելու համար : Անգլիացիք տեսնելով որ մենք իրենց վրայ ուշադրութիւն չենք ընել աւելի մօտեցան մեզ, բայց մենք կը շարունակէինք ռաբակոծել քաղաքը :

Փետրվար 12ին մենք յաջողեցանք քաղաքին մէջ մեծ հրդէհ մը ձգել : մեծ թնդանօթը քանի վար կեանի չափ լռեց : Ես դիտել տուի թէ դարձեալ սկսելու է ռաբակոծութիւնը որպէսզի Անգլիացիք չը կարծեն թէ իրենցմէ կը վախնանք : միեւնոյն ժամանակ մի քիչ մօտեցայ թնդանօթին եւ ինքզինքս ցըցուցի, գրեթէ նոյն վայրկեանին ինկայ՝ ճակատէս վիրաւորուելով : Նախ կարծեցին թէ իմ վէրքս

մահացու էր : 15 օր մահուան եւ կենաց մէջ էի :

Պ. Լէօն երկու ամիս հիւանդ մնալէ յետոյ Ֆրանսա կուգայ, ինքն ալ չգիտեր թէ որչափ ժամանակի համար :

Պատերազմի հետեւեալներ վրայ հետեւեալը կը պատմէ .

«Պօէրները այնքան քիչ են, սա. կայն իրենց դատը ո՛րքան գեղեցիկ է, բայց ի՞նչ կրնան ընել Անգլիայի դէմ, եթէ Եւրոպա չը միջամտէ : Անոնք 30-35 հազար զօրքէ աւելի չեն ունեցած : Բայց անոնք զիրենք պաշտպանել լաւ գիտեն, իրենք պիրենք այնպէս լաւ կը պահեն որ Անգլիացիք չեն կրնար զանոնք տեսնել եւ վնասել, մինչ իրենք Անգլիացից լաւ հարուածներ կուտան » :

Կամուր զինուորներու մասին խօսելով Պ. Լէօն րտած է թէ, «Պօէրները չուզեցին նախ անոնց ակադեմիկներ ընդունել : Վասնզի կը վախնային որ անոնք չը կրնան գիտնալ Պօէրներու կուռքիւ եւ պաշտպանուելու կերպը : Բայց յետոյ հասկցան թէ ի՞նչ շահ կրնան ունենալ անոնցմէ եւ այն առեւտրային վիլպուա Մարէօլ զօրավար անուանուեցաւ : Բայց դժբաղդաւ բար ան ալ մեռաւ » :

Ըստ այս ակնհայտի վկայութեան Պօէրներու բանակին մէջ հազարի չափ կամաւորներ կան : որոց 150ը գերմանացիներ են, նոյնչափ հոլանտացիներ եւ Ֆրանսացիներ կան : Ամեն օր նոր կամաւորներ կը հասնին Եւրոպայէն : Ս. Դ.

Բարիկ, 14 ապրիլ 1900

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Մեր ազգային գլխաւն եւ արուեստական յառաջդիմութեան պատմական շրջանը փակելէ առաջ, կը յիշատակենք նաեւ Շիրվանդադէ եւ Արտիւն որոնք ալ մեր գրական պատմութեան մէջ իրենց յատուկ կարեւոր տեղը բռնած են : Իսկ Գրիգոր Զահրայ եւ Հրանդ նոյնպէս ծանօթ դէմքեր են հայ հրապարակագիրներու շարքին մէջ :

Անցեալ դարուն ունեցանք նաեւ ազգային բարերարներ ալ — թէեւ թուով քիչ — որոնք իրենց անձնական միջոցներովը հիմնած են կրթական եւ բարեգործական հաստատութիւններ : Հանրային յարգանքին ու երախտագիտութեան արժանացած այդ բարերարներու անուշիւր կը հանդիսանայ Թարու թուր Ամիրա Գազալը, որուն կը պարտինք Պոլսոյ Ազգային հիւանդանոցի գոյութիւնը, եւ կեղեցիկներու մեծ մասը եւ վարժարաններ իրենց ունեցածներովը : Ինչպէս նաեւ Մոսկուայի Լազարեանք, Մուրատ Ռաֆայէլ եւ Սա նասարեան, որոնց իրենց անուշիւր եւ ծախքովը հիմնարկած ուսումնարանները մինչեւ ցարդ կը մնան :

Ձմեռնիոյ Ազգային հիւանդանոցը իր սեփական միջոցներովը «հաստատող» կարթակեան եւ Ասպետ Զուհը որ կրթական նպատակի համար ազգին կը տակած է իր ամբողջ հարստութիւնը :

Նոյնպէս յարգանքը կը յիշատակենք Զանդեանց որուն ուղղակի անխնայ յատուկութեան կը պարտինք վերջերս Հայաստանի մէջ բացուած որբանոցներուն մեծ մասը :

Այս բարերարներու շարքին մէջ ար-

ժանապէս նախանձելի տեղ մ'ալ կը թուէ Սրբուհի Մայրապետ Գալֆանան, Պոլսոյ Խաղաղի համալսարանի որբանոցին հիմնադիրը՝ այս հաստատութիւնը որ երկար տարիներէ ի վեր բազմաթիւ հայ որբուհիներու փրկարար ապաստանը եղած է : վերոյիշեալ մայրապետին անխնայ եւ զիջազնակաւ աշխատութեամբն ու անձնաւարացութեամբը ձեռք բերած միջոցներովը հաստատուած եւ պահուած է :

Ինչպէս յայտնի է Հայերը կապին Ռուս, Թուրք եւ Պարսիկ միապետութեանց հպատակութեան տակ, գրեթէ հայութեան ամբողջութեան վրայ իշխող այս երեք տէրութիւններուն զեպի իրենց հայ հպատակները — որոնք միշտ իրենց ընկալաւորի յառաջդիմութեան չափովը եղած են — հետեւեալ քաղաքականութեան ուղղութիւնը սեղմող ու ճշող եղած է : Ասոնցմէ միայն Ռուս պետութիւնը մասամբ մը կը տարբերի որուն ճնշումն ու հալածանքը բարոյական է : մինչդեռ Թուրք եւ Պարսիկ իշխանութեան ներքեւ պարզ հայերը ոչ միայն բարոյական ալ եւ անձնապէս եւ նիւթապէս ալ անուր ճնշման ենթակա կը գտնուին :

Այս երկու հարստահարող եւ փճացնող կառավարութեանց անհանդուրժելի եւ հակամարդկային արարքները ալ աւելի լայն սահմանի մէջ եւ անօրինաւոր ճանաչողական մէջ, անցեալ դարուն վերջին քաղաքական մասին Ռուս-Թուրք պատերազմէն յետոյ, երբ պատերազմին բնական հետեւանքովը անտեսական տագնապն ալ վրայ հասնելով ազեղ իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ աշխատող հայուն համար :

Թուրք վարչութեան անորակիւղը, ռուսները չնորհիւ հայուն կեանքը, ընտանիքը եւ ինչքը — մարդկային երեք անբարեբաղի արքայան իրաւունքներ — ամեն վայրկեան թէ իշխող ցեղն եւ թէ զրացի տարրերուն վայրի քրքահաճոյքն եւ գազանային բռնաբարութեան տրամադրելի գտնուած է : Այդ բնական է որ հայը իր այդ անասական վիճակը մինչեւ վերջը մեղալիք համակերպութեամբ մը չը տանէր, երբ ինքն ալ միշտ պարտաճանաչ հրապարակ մը գտնուելով, կառավարութիւնն ալ փոխադարձաբար հանդէպ իրեն պարտաճանաչ ըլլալու հարկին մէջն էր :

Հայը իր վիճակին եւ իրաւունքի գիտակցութիւնը ունեցած օրէն սկսաւ յայտնապէս զգոհանալ եւ զգալ իր վրայ ծանրացած լուծին անտանելիութիւնը : Խնդրանքներով աղերսներով պետութեան ունի ու գութը հրաւիրել փորձեց : սակայն ապարդիւն եղան աղաքանքներն ու լացը, եւ հայուն արցունքն ու աղերսը տկարութեան յայտարար նշաններ սեպուելով յանդիմանութիւնը յարատեւեց : Այս զոթալի վիճակին շարունակութիւնը պատահաբար բողբոջի եւ լացն ալ զայրութիւններ :

Այս անգամ սակայն Թուրք իշխանութիւնը անտարբեր չը մնաց : լրջորէն ուշադրութեան առաւ իր հպատակ հայուն կացութիւնը եւ Լիովին ըմբռնեց անոր հոգեկան վիճակը, որուն իրեն դարման ալ աւելի չեղտեց եւ սրեց իր հարուածները որոնք եթէ սկիզբէն ըստ հաճոյս կըլլային, հիմա սկսան կանախտը եւ կազմակերպեալ ըլլալ ալ եւ ալ ձեւերով :

Ինչպէս կը տեսնենք իրաց վիճակը ալ բնական եւ օրինական սահմանէն անցած էր : հայուն օրուան կեանքը մահուանէ անհամեմատ աւելի դառն

Պ. Ֆասուլեան հանձնարարեց անհրաժեշտ զորքերը և զինամթերքը և զորքերը արագ դուրս տանել և իրենց ծառայությունները կատարելու համար հրամայեց անհապաղ զորքեր և զինամթերք ուղարկել Երևան և Գեղարքա շրջանները։

Տիկին Պ. Ֆասուլեան, որ հայ հասարակության ծանօթ է, իբրև փառավոր աշխատակուհի հայ թատրոնին, ուր կարեւոր տեղ մը բռնած է. Պատ. հասարակութիւնը փառահանձնեց որ պիտի քաջալիւրէ այդ արուեստագէտ հայուհին և միջոցառէ իր գաղթականութեան մէջ։

ՁԱՐԸ
ԵՒ ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԸ

Կ. Պոլսէն հետեւեալը հեռագրուած է Սթամբուլի.

«Վերջերս երկար բարակ չղբաղիցայ հայոց Պատրիարքին բազմաթիւ գանգատներովը որուն վրայ տակաւին կը պնդէ. թէպէտ Սուլթանը կը մերժէ զայն. ի միջիայլ հնարքներու Պատրիարքը գանգատներու երկար ցանկ մը զրից անձնապէս ջարհին. Երէկ Ռուսական դեսպանին միջոցաւ տարտամ պատասխան մը ստացաւ, որով իրեն կը հաւաստուի ջարհին կայսերական համակրանքը և հոգածութիւնը հայ եկեղեցիին նկատմամբ. բայց շատ միջոցառումներ չտար. Պատրիարքը շատ դժգոհ է, եւ հիմակ կըսպասէ Ռուսիոյ Սուրբ Սինոդին զրկուած նմանօրինակ ցանկի մը պատասխանին։»

Նսր Կեանք

15 ապրիլ

ԹԻԻՐԲԻԱ ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ

Սոն էրմէնի գերկընդարձնաւ միւթէզարըր օլան Ամերիկա թէպալարը իչին Մ. Ամերիկա թաբաթնոտան թալէպ օլընան թաղմինաթ՝ քի՝ շիմտի եէնի ալընան հալատիսլէէ նազարէն 100,000 լիրա նագա իլէ, եանմըլ խարրուլթ մէթէպ վէ բրօթէսլթան քիլիսէսինին միւթէտոտէտէն եափըլմասր իմիլ, թիւրք հիւքիւմէթի թաբաթնոտան Մ. Ամերիկա հիւքիւմէթինին պու թալէպինի գապուլ իլէ ան գարիպ էօտէլէնէկինի փառ օլընմըլ տըր. Պուլըն իւզէրինէ ինկիլթէրա, Ֆրանսա, Ռուսիա վէ իթալիա էլիլէրի եինէ օ գըրկընլար էանսընտա միւթէզարըր օլան թէպալարը իչին քէնտի հիւքիւմէթէրինտէն թէլէկրաֆիլ թալիմաթ իսթէմիլէր տիր։

—Սուլթանըն էմրի իւզէրինէ Շամտան Մէքէյէ գատար հիւքիւմէթ թարաֆընտան վէ Սուրիատա պուլընան պէշինճի օրտուէրքեանը հարպ հէյլէթինին թահթը նէզարէթինտէ օլմագ իւզէրէ պիր չըմէնտըֆէր եափըլմասընը գարար վէրիլմիլ տիր։

—Օսմանը հարպ սէֆինէլէրի էվրօրա ֆապրիգալըրնտա թաւիր վէ եէնիսէն թէճհիլ օլըմու։

Печ. на Хр. Н. Войниковъ. Варна

արընը Սուլթան էմր իթմիլ տիր։

—Մէշուր Մուրատ պէյ թէքրար Սթանպուլտան գալմըլ տըր. Մէրգուլ իչպու ապրիլ ճինտէ ապա պուլընտըր Շուրայի տէօլիէթ տալիսինտէ, Սուլթան քէնտիսինէ վատ իթմիլ օլտուղու իսլահաթը իճրա իթմէտիկինտէն իսթիֆա իթմիկինի պէյան իլէ ալըպ եիւրիւլի վէրմիլ տիր. Չապիթա. նըն թէտգիլ ու թաաֆիպաթը պիհուտէ գալմըլ տըր։

—Ալընան հափատիսլէէ նագարէն Տամատ Մահմուտ փաշա եւ գընլարտա ժընէվտէն Լօնտրայա ալտէթ իտուպ Միտհաթ փաշանըն մախտուր Ալի հայասր պէյ իլէ Մըսրըլիսըտիկինին պիրատէրի Մէհմէմէտ Ալի փաշա իլէ պիր լէշէրէք ժէօն թիւրքլէրին պէս. իւք գոմիթէսինի թէշէրիլ իտէճէլէր իմիլ։

—Տէվէրան իտէն պազը շայէաթա նագարէն ժէօն թիւրքլէր եւ գընլարտա Սթանպուլտա պիր նիւմայիլ իճրասը իլէ էլիլէրին իսլահաթ իճրասը իչին միւտալիսէլէրին իլէն իտէճէլէր իմիլ։

ՍԻԻԹԵՆԵՎՎԻՅԵ

— օ. —

Ինկիլթէրա Ամերիկա միւթէմ. իրգաթընտան Ճամաիքա առասը հէալիսի ինկիլիլ իտուրէի հազըրէսինտէն խօշնուտ օլմայուպ, գրաւիչայա արզըսլ թագտիմ իլէ, միւթէմիլգաթ նազըրը Մ. Չէմ պրէնտէն շիքալէթ իթմիլէր։

—Ալէմիստանըն թիւրքիա հուտուընա եազըն պազը շէհիլէրինտէ եուլմուրճագ խաաթալըրը զուհուր իթմիլ օլտուղընը պիլտիրիլմիլ տիր։

—Բէքին (Չին փայլաթիլթը) Ֆրանսը, Ամերիկա, ինկիլիլ վէ Ալման էլիլէրի միւթէրէքէն Չին հիւքիւմէթինի պիր նօթա վէրէրէք իքի ալ գարֆընտա Պօքսէր թապիր օլընուպ էճնէպիլէրէ գարչը թէշէրիլ օլընմըլ ֆէսատ գուլմաւեանըն հիւքիւմէթ մարիֆէթի իլէ լաղվընը թալէպ իտուպ, աքսի հայտէ մէլքիւր տէօրթ տէօլ լէթ աքէր սէվլ իտէճէլէրինի պիլ տիրմիլէր. Չաթէն իտալիա, Ամերիկա վէ Ֆրանսըլ աքէրլէրի սէֆարէթհանէլէրի մուհաֆաղա իթմէքտէ վէ հարպ սէֆինէլէրի տէ Բէշիլիտէ պէլէմէքտէ իմիլէր։

—Լօնտրատան վէրիլմիլ պիր թէլէկրաֆա նագարէն, ինկիլիլ հիւքիւմէթի քիւլիլիլթիլ ճէպհանէ վէ իւլ ատէտ Մաքսիմ թօփարը Ալանթիլէր մէմալիլքինէ կէօնտէրէճէք իմիլ։

—Պիր հարպ սէֆինէսի Պասրա քէօրֆէգինէ կիթմիլ տիր։

—Հինտիստանտա հիւքմ ֆէրմա օլան գըթըլգտան աօլայը օրա է. հայիսինէ իտէն օլմագ իւզէրէ Ալմանիստա բարա թօփուլապ իչին

Ալմանիա հիւքիւմէթ պանքասը միւտիրինին թահթըր իլայաթին. տէ պանքէրլէր վէ ֆապրիքաթօր. լարտան միւրէքէպ պիր գոմիսիօն թէշէրիլ օլընուպ, եալընըլ մէհիսապալարը թարաֆընտան 400,000 մարք իմպալմմըլ տըր։

—Մըսըր խըալիլ Ապպաս փաշա էօնիւմիլտէքիլ յունիս 17սինտէ ինկիլթէրայա աղիմէթլէ վինտսոր սարայընտա գրալիչայա իքի կիւն միսաֆիր գալաճագ տըր։

—Ալէրիկանըն Գանատա էյալէթինին Օտտափա շէհիլտէ զալէթ միւտհիլ պիր հանկըն զուհուր իտուպ. 750 միլիոն ֆրանք. լըգ զայիսթ իլէ 13,000 քիշի տէ էվսիլ գալմըլ տըր։

ՏԱԽԻԼԻՅԵ

Նարայիտէն վէրիլէն պիր թէլէկ. րաֆա նագարէն Բռէնս Ֆէրտի. նանտ հալըլէթլէրի իթալիա գրալընը զիյարէթլէ պիր սաաթ գաւաթը միւրաֆաթտա պուլընմըլ տըր, սօնրա գրալ տալիս Բռէնսէ իյա. տէի զիյարէթլէ սէրայի գրալիտէ մախտուսէն վէրիլէճէք զիյաֆէթէ տալէթ իթմիլ տիր։

—Պիր Պուլկար կազէթասընըն պէյանընա նագարէն Պուլկար հարպիլ նագրըր միրալայ Բարբիքով Սան-Ռէմօյա կիտուպ Բռէնս հալըլէթլէրի իլէ կէօրիւլտիքտէն սօնրա թէքրար Ռուսիայա ալտէթ իտէճէք իմիլ։

—Քէօպէնտիլ զապրթա միւտիւրիւ տէրտէսլէ Սօֆիայա կէօթիւրիլմիլ տիր։

—Իչպու ալըն 30ընտա Բռէնս վիէննայա կէլուպ օրատա պիր գալ կիւն գալտըգտան սօնրա Սօֆիայա տէճնէճէքլէր տիր։

—Կէշէն հաֆիթալարտա եաղան շիտտէթիլ եալմուղարտան տօլալը Ֆիլիպէ վէ ճիվար էքիլէրինին պէօյիլ գըմըր զալ օլմուլ օլտուղընը սէօլլէնմիլ իտի. Պու տէֆա ալընան մալիւմաթլարա նագարէն օ եաղմուրարտան Մարիցա շայը ճէօշէրէք Ֆիլիպէնին շայ քէնարըն տա պուլընան մահալլէլէրի սու պառարագ քիլիսէ, մէքթէպ վէ բէք չօգ պաղճէլէր խարուպ իտուպ, քիւլիլթիլ հայվանաթ թէլէֆիլթ միլ տիր. Նօլօ լիլօտա տէօրթ խանէ պիւսպիլիլ խարապ իթմիլ տիր. Պէլօլմատա օլան զիյան 25,000 նաբօլէն Թալմին օլըն. մագտա տըր. Պուլկարտան մաւտէ սալիլ եէրլէրտէ տէ սու պառարագ էքիլէրէ զիյան վէրմիլէր տիր։

—Կէշէն բաղար կիւնիւ Ռուս. ճուգտա վէ ճիվարլարընտա քէզա սէօլլէնտիկինէ նագարէն Սօֆիատա թէքրար պէօյիլ գարըլըլըրգալըր զուհուր իտուպ էչպիլ իլէ աքէրլէր պէյինտէ զուհուր իտէն միւտարէպէլէրտէն տօլայը էփէլիճէ զայիսթ վէ թէլէֆիլթ վուգու պուլմըլ տըր. Ռուսուգ շէհիլ վէ ճիվար քէօլլէրի շիմտիլք ապլօքատա պուլընմագտա տըրլար։

ՄՈՒՀԱՐԵՊԵ

Լօրտ Ռօպերթսըն Լօնտրայա վէրտիկի պիր մալիւմաթա նագարէն ժէնէրալ Համիլթըն, Տօրթըն վէ Ֆրէնչ. Պէլօլմօթէյնէ եւ գըն պուլընուպ Պօքլէր էլիլտէ պուլընան թապանչուլթ թէքրար զապլ իլէ. Պօքլէրի 40 միլ. տար կէրի սիւրմիլէր տիր։

—Ինկիլիլէրին էլիլտէ էսթր պուլընան ժէնէրալ Գրօմէյն մախտուլ Պօքր տաքէրլէրին է. նիւնէ տիւշէրէք Բլէսիտանտա թալլանմըլ ինկիլիլէրին իւզլիլէն եիւրիւրէք անլէրի Պօշօֆա տօլրու տաղտանտաղա կէրի սիւրմիլ տիր։

—Ալընան էն սօն մալիւմաթալարա նագարէն շիմտիլք Ճէնուպ Սֆրիգատա մէվճուտ ինկիլիլ գուլ. վէյի տաքէրիլէսին մէվճուտը 200,000 քիշի օլուպ Պօքլէրին իտէ անճագ 35-40,000 քիշիլէ չըգա. պիլիլ. Պուլտան մաաաա մուհարէպէնին իպլիտաաընտան նիհալէթինէ գատար ինկիլիլէրին զալիսթ էօլիւ վէ էսիր 40,000 օլուպ օ պիր թարաֆ իտէ 6000 քիշիտէն զիյատէ տէյիլ տիր։

—Մուհարէպէյէ նիհայէթ վէ. բիլմէք իւզէրէ էվրօրա տէօլլէթլէրին միւտալիլէլէրին իլէն իթմէք իւզէրէ էվրօրայա կիտէն Պօքր հէյլէթի Լօլանտա խարիճէլէ նագրը թարաֆնտան գապուլ օլընտըլարը էանտա. նագրըր մըրգուլ Պօքր հէյլէթինէ խիթապէն. մուհարէպէյէ նիհայէթ վէրիլմէք իչին ինկիլիլէր իլէ ուլըլմագտան մաաաա շարէ օլմաաղըր վէ էվրօրա տէօլլէթլէրին պու մէսէլէ իչին հիւքմիլ թէէսիրի օլմաաղը. նը պէյան իթմիլ տիր։

ՊԱՏՈՒՀԱՆԻՆ ՄՈՒՐԶԱՆ
ՇԵՆԻՍԱՊՈՒՆԻՆ
ՀԱՆԳ. ՏԻՊՐԱՆ ՄԱՆԱԳԱՆ

Նոր լոյս տեսած այս թատեր. գուլթիւնը ստացած ենք։

Գին 1 ֆրանք. կեդրոնատեղին է Օնիկ Բարսեղեան Արեւիկան տպարան։

ՏՊԱՐԱՆ «ԻՐԱՒՈՒՆՔ»

Գրքեր, տետրակներ, հրաւիրագրեր, տոմարներ եւայլն կը տպագրուին ամենադիւրամատչելի գներով ու գոնացուցիլ պայմաններով։ Ֆրանսէլէն յունարէն եւ պուլկարէն փոքրիկ գործեր եւ կը պատրաստուին։ Օտար երկիրներէ եւ ուրիշ քաղաքներէ կ'առնուին յանձնարարութիւնք փութով եւ ճշգրի կը գործադրուին։

Отговорникъ Н. Драгулевъ